

Praha 25. 8. 2009

45

Evropské výběrové šetření o zdravotním stavu v ČR - EHIS CR

Nehody a úrazy. Zdravotní stav a zaměstnání.

European Health Interview Survey in CR - EHIS CR

Accidents and injuries. Health state and working activities.

Souhrn

Aktuální informace sleduje výskyt úrazů při nehodách dopravních, pracovních, školních, ale i v domácnosti. Nějaký úraz utrpělo v posledních 12 měsících celkem 10,5 % dotázaných, více než 7 % respondentů muselo být z důvodu úrazu ošetřeno lékařem. Pracovní úraz byl zaznamenán u 3 % dotázaných pracujících. Zaměstnání však ovlivňuje zdravotní stav respondentů i jinak. Celkem pětina osob, které pracují nebo někdy pracovaly trpěla v posledních 12 měsících nemocí, která byla způsobena nebo zhoršena jejich zaměstnáním. Nejčastěji se jednalo o pracovníky v dělnických profesích. Čtvrtina respondentů musela v posledních 12 měsících přerušit z důvodu nemoci své pracovní aktivity.

Summary

Topical Information observe the prevalence of injuries during traffic, working and school as well as leisure time accidents. About 10,5 % of respondents had any injury during last 12 months, more than 7 % of respondents required medical care in relation to this injury. 3 % of working respondents had accident at work. Job and its performing influence the health state of respondents also in other ways. About 20 % of respondents, who have ever worked suffered from disease, which was caused or worsened by their job during last 12 months. The most often persons struck were blue-collar workers. One in four respondents reported absence from work due to the health reasons during the last 12 months.

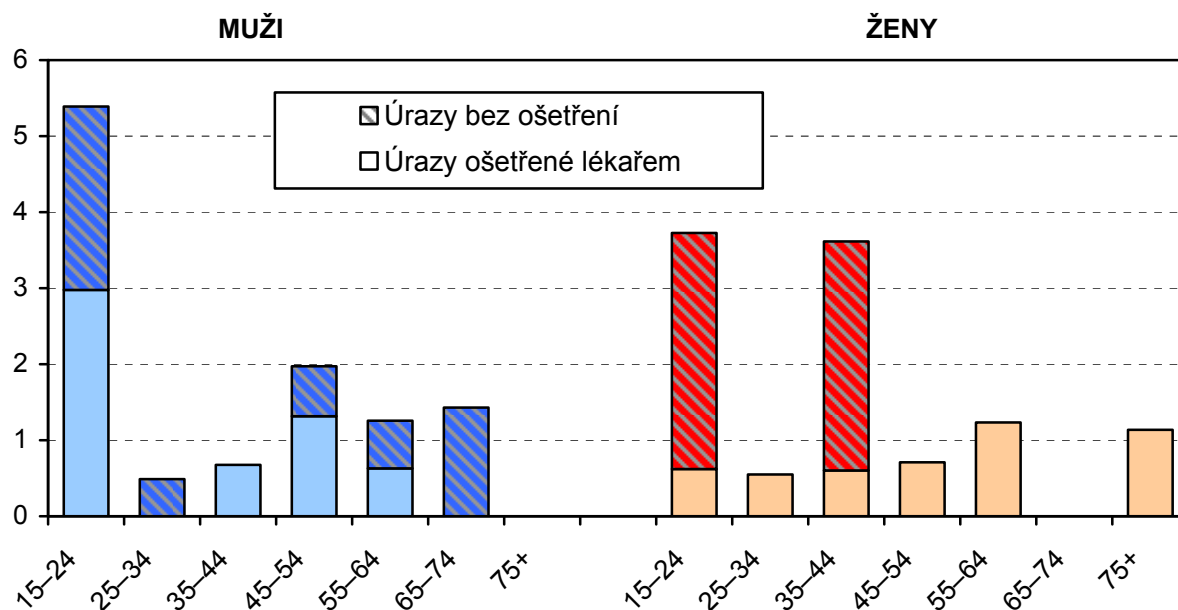
Vzhledem k tomu, že o úrazech, zvláště těch méně závažných, které nevedou k hospitalizaci pacienta, ale jsou ošetřeny ambulantně nebo nejsou lékařem ošetřeny vůbec, máme z rutinní zdravotnické statistiky jen sporé informace, je výběrové šetření EHIS cenným zdrojem doplňujících podrobností, zejména o věkové struktuře zasažených osob.

V šetření jsme sledovali, zda respondent měl v posledních 12 měsících nehodu, která skončila zraněním. U každého ze 4 typů úrazů (dopravní, doma a ve volném čase, pracovní, ve škole) měl respondent uvést, zda se mu daná nehoda v posledních 12 měsících přihodila či nikoliv. Pokud ano, byl dále dotázán, zda vyhledal v souvislosti s tímto úrazem zdravotní péči či nikoliv.

Dopravní úrazy a úrazy ve volném čase

Nějakou nehodu končící úrazem zaznamenalo v posledních 12 měsících zhruba 10,5 % respondentů, rozdíl mezi muži (12 % osob s úrazem) a ženami (9,2 % osob s úrazem) nebyl potvrzen jako statisticky významný. Nejvíce osob s úrazem bylo v nejnižší věkové kategorii. Lékařem ošetřeno z důvodu úrazu bylo více než 7 % osob, tedy zhruba 3/4 všech zaznamenaných úrazů.

Graf 1: Dopravní úrazy podle věku, podíl osob (v %)

Dopravní nehodu končící úrazem mělo v posledním roce 1,8 % mužů a žen, z toho v necelé polovině případů si zranění vyžádalo zdravotní ošetření. Nejčastěji se dopravní nehody týkaly osob ve věku 15–24 let, kdy dopravní nehodu mělo 5,4 % mužů a necelá 4 % žen. Úrazy doma a ve volném čase byly evidovány u 7 % dotázaných, v 5 % se jednalo o úrazy s nutností lékařského ošetření. Nejčastěji úraz utrpěly opět osoby nejmladší věkové kategorie, přičemž u mužů byl podíl osob s úrazem (14 %) výrazně vyšší než u žen (10 %), opačně tomu bylo v nejstarší věkové kategorii, kdy se úrazy týkaly spíše žen (16 % osob s úrazem) než mužů (4 %).

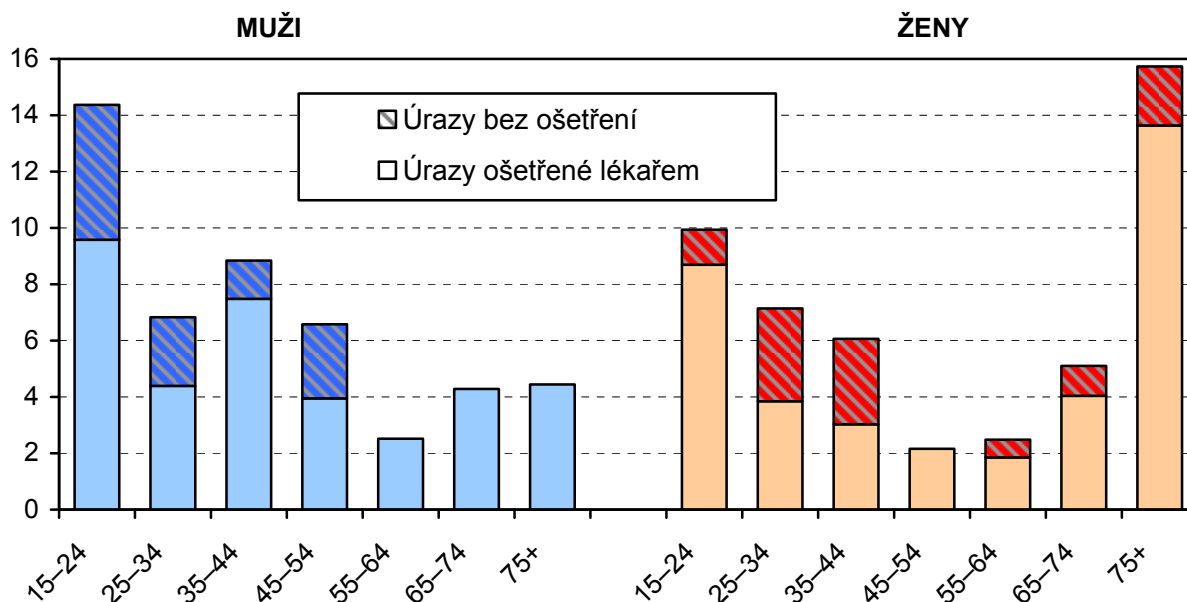
Tab. 1: Podíl osob s úrazem podle věku a pohlaví (v %)

Věk	Počet respondentů	Úrazy celkem	Úrazy dopravní		Úrazy doma, ve volném čase	
			celkem	lékařsky ošetřené	celkem	lékařsky ošetřené
Muži						
15–24	150	24,4	5,4	3,0	14,4	9,6
25–34	169	10,2	0,5	0,0	6,8	4,4
35–44	140	11,5	0,7	0,7	8,8	7,5
45–54	124	13,8	2,0	1,3	6,6	3,9
55–64	191	4,4	1,3	0,6	2,5	2,5
65–74	98	5,7	1,4	0,0	4,3	4,3
75+	68	6,5	0,0	0,0	4,4	4,4
celkem	940	12,0	1,8	1,0	7,4	5,4
Ženy						
15–24	138	17,4	3,7	0,6	9,9	8,7
25–34	158	7,5	0,5	0,5	7,1	3,8
35–44	159	10,2	3,6	0,6	6,1	3,0
45–54	114	5,7	0,7	0,7	2,2	2,2
55–64	182	3,7	1,2	1,2	2,5	1,9
65–74	138	5,1	0,0	0,0	5,1	4,0
75+	126	15,6	1,1	1,1	15,7	13,6
celkem	1 015	9,2	1,7	0,7	6,5	4,8

Vedle úrazů dopravních a volnočasových, k nimž může dojít u celé populace, byly v šetření sledovány také úrazy pracovní a školní. Ty mohou nastat pouze u vymezené populace pracujících/studentů, nemá proto příliš smysl vázat je k věku respondenta.

Školní úraz byl zaznamenán u 7 % dotázaných studentů, přitom ve více než polovině případů (celkem ve 4,7 %) si úraz vyžádal lékařské ošetření. U mužů byl podíl osob s úrazem (8,7 %) mírně vyšší ve srovnání se ženami (5,6 %), rozdíl však nebyl potvrzen jako statisticky významný.

Graf 2: Úrazy doma a ve volném čase podle věku, podíl osob s úrazem (v %)

Pracovní úraz byl zaznamenán u 3 % zaměstnaných respondentů, z toho ve 2,6 % byl úraz ošetřen zdravotníkem. Muži opět vykazovali úraz mírně častěji (3,6 %) ve srovnání se ženami (2,1 %), rozdíl však nebyl potvrzen statistickým testem. Nejčastěji se jednalo o úrazy osob pracujících jako řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři.

Nemoci způsobené/zhoršené vlivem zaměstnání

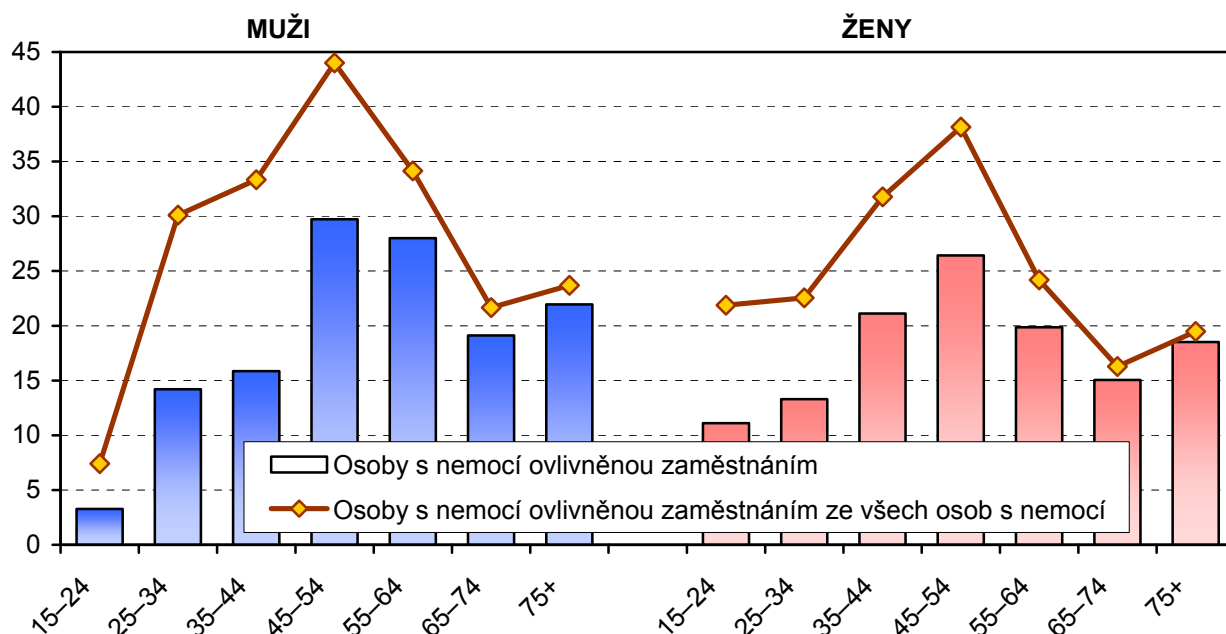
V této souvislosti je také možné sledovat, jakým způsobem pracovní aktivita respondenta ovlivňuje jeho zdravotní stav. V šetření jsme zjišťovali, zda respondenti, kteří pracují nebo v minulosti pracovali, měli v posledních 12 měsících nějaký zdravotní problém či nemoc, který je způsoben nebo zhoršen jejich současným zaměstnáním nebo prací, kterou vykonávali v minulosti.

Nějakou nemoc ovlivněnou zaměstnáním uvedla necelá pětina mužů a žen. Nejčastěji se nemoci způsobené/zhoršené zaměstnáním vyskytovaly ve věku 45–54 let. Ze všech osob, které uvedly, že měly v posledních 12 měsících nějakou nemoc, zhruba třetina mužů a čtvrtina žen dává tuto nemoc do souvislosti se svým současným či dřívějším zaměstnáním, nejčastěji opět ve věku 45–54 let (44 % mužů a 38 % žen s nemocí).

Tab. 2: Respondenti podle věku a přítomnosti nemoci ovlivněné zaměstnáním, (podíl v %)

	Osoby bez nemoci	Osoby s nemocí		Celkem	Osoby s nemocí ovlivněnou zaměstnáním ze všech osob s nemocí
		bez vlivu zaměstnání	s vlivem zaměstnání		
sloupec	a	b	c	a+b+c	c/(b+c)
Muži					
15–24	55,7	41,0	3,3	100,0	7,4
25–34	52,8	33,0	14,2	100,0	30,1
35–44	52,4	31,7	15,9	100,0	33,3
45–54	32,4	37,8	29,7	100,0	44,0
55–64	18,0	54,0	28,0	100,0	34,1
65–74	11,8	69,1	19,1	100,0	21,7
75+	7,3	70,7	22,0	100,0	23,7
celkem	37,0	43,1	19,9	100,0	31,6
Ženy					
15–24	49,2	39,7	11,1	100,0	21,9
25–34	41,0	45,7	13,3	100,0	22,5
35–44	33,5	45,3	21,1	100,0	31,8
45–54	30,7	42,9	26,4	100,0	38,1
55–64	17,9	62,3	19,9	100,0	24,2
65–74	7,5	77,4	15,1	100,0	16,3
75+	4,9	76,5	18,5	100,0	19,5
celkem	27,5	53,9	18,6	100,0	25,6

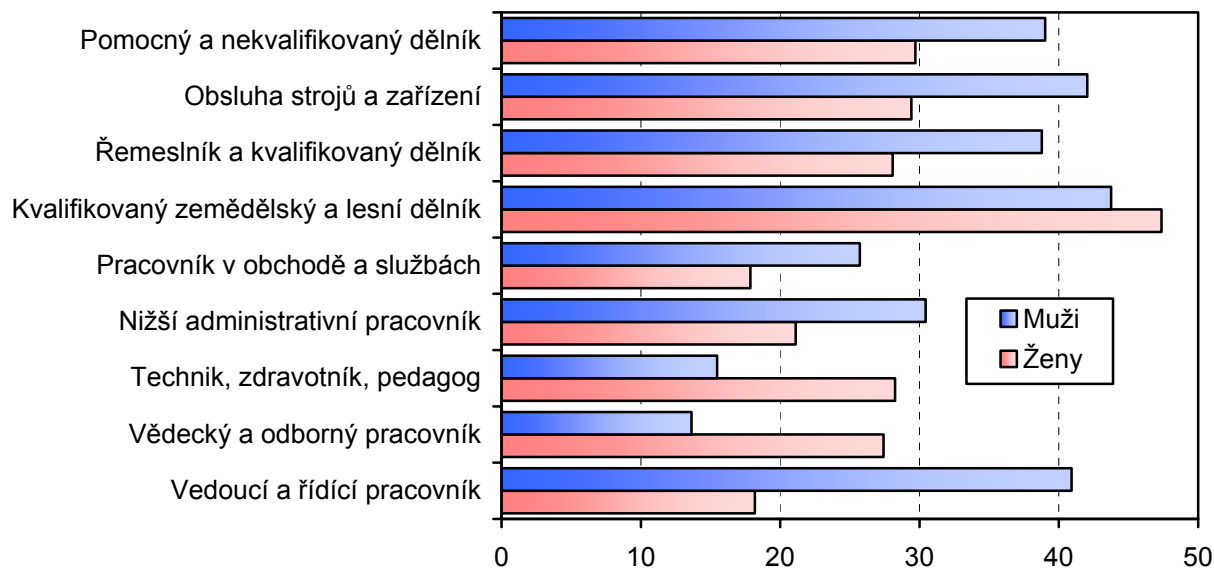
Graf 3: Respondenti s nemocí ovlivněnou zaměstnáním podle věku, (v %)

Z hlediska klasifikace zaměstnání (KZAM) je zajímavé sledovat, v jakých kategoriích se nemoci ovlivněné zaměstnáním vyskytují nejčastěji, i když je možné, že nemoc se vztahuje k dřívějšímu, nikoliv uvedenému současnému (poslednímu) zaměstnání. Nejvyšší podíl osob s nemocí ovlivněnou zaměstnáním byl mezi muži a ženami dělnických profesí, nejméně často se naopak taková onemocnění vyskytovala u osob pracujících

v administrativě. Relativně vysoký je podíl osob s nemocí ovlivněnou zaměstnáním u řídicích pracovníků mezi muži, což může být způsobeno vysokou mírou stresu, které jsou tyto pozice vystaveny.

Graf 4: Respondenti s nemocí ovlivněnou zaměstnáním podle KZAM, podíl ze všech osob s nemocí v dané kategorii KZAM, (v %)

Na souhrnu všech osob s nemocí v posledních 12 měsících se onemocnění způsobená/zhoršená zaměstnáním podílela více než 40 % u mužů a žen pracujících jako kvalifikovaný zemědělský a lesní dělník a u mužů obsluhujících stroje a zařízení.

Tab. 3: Respondenti s nemocí ovlivněnou zaměstnáním podle KZAM (podíl v %) - muži

	Počet respondentů celkem	Osoby s nemocí	Osoby s nemocí ovlivněnou zaměstnáním	Osoby s nemocí ovlivněnou zaměstnáním ze všech osob s nemocí
	a	b	c	c/b
	muži			
Příslušníci armády	7	25,0	12,5	50,0
Vedoucí a řídicí pracovník	34	71,0	29,0	40,9
Vědecký a odborný pracovník	53	75,9	10,3	13,6
Technik, zdravotník, pedagog	135	57,9	9,0	15,5
Nižší administrativní pracovník	30	69,7	21,2	30,4
Pracovník v obchodě a službách	68	50,7	13,0	25,7
Kvalifikovaný zemědělský a lesní dělník	37	55,2	24,1	43,8
Řemeslník a kvalifikovaný dělník	252	63,9	24,8	38,8
Obsluha strojů a zařízení	142	67,7	28,5	42,0
Pomocný a nekvalifikovaný dělník	64	68,3	26,7	39,0
Celkem	822	63,3	20,4	32,3

Tab. 3: Respondenti s nemocí ovlivněnou zaměstnáním podle KZAM (podíl v %) - ženy

	Počet respondentů celkem	Osoby s nemocí	Osoby s nemocí ovlivněnou zaměstnáním	Osoby s nemocí ovlivněnou zaměstnáním ze všech osob s nemocí
	a	b	c	c/b
	ženy			
Příslušníci armády	2	100,0	0,0	0,0
Vedoucí a řídicí pracovník	20	61,1	11,1	18,2
Vědecký a odborný pracovník	68	76,5	21,0	27,4
Technik, zdravotník, pedagog	172	73,6	20,8	28,2
Nižší administrativní pracovník	148	63,4	13,4	21,1
Pracovník v obchodě a službách	167	70,4	12,6	17,9
Kvalifikovaný zemědělský a lesní dělník	35	79,2	37,5	47,4
Řemeslník a kvalifikovaný dělník	87	76,0	21,3	28,1
Obsluha strojů a zařízení	55	70,8	20,8	29,4
Pomocný a nekvalifikovaný dělník	143	81,5	24,2	29,7
Celkem	897	72,7	18,8	25,8

Přerušení pracovní aktivity ze zdravotních důvodů

Opačný vztah, tedy vliv zdravotního stavu na pracovní aktivitu, sledovala otázka, zda respondent musel v průběhu posledních 12 měsíců přerušit své pracovní aktivity kvůli zdravotním problémům. Sledovala tedy absenci v zaměstnání ze zdravotních důvodů, přičemž respondent měl vzít v úvahu všechny případy nemoci a poranění, které mu ve výkonu pracovní aktivity bránily, i když danou situaci nutně neřešil pracovní neschopností.

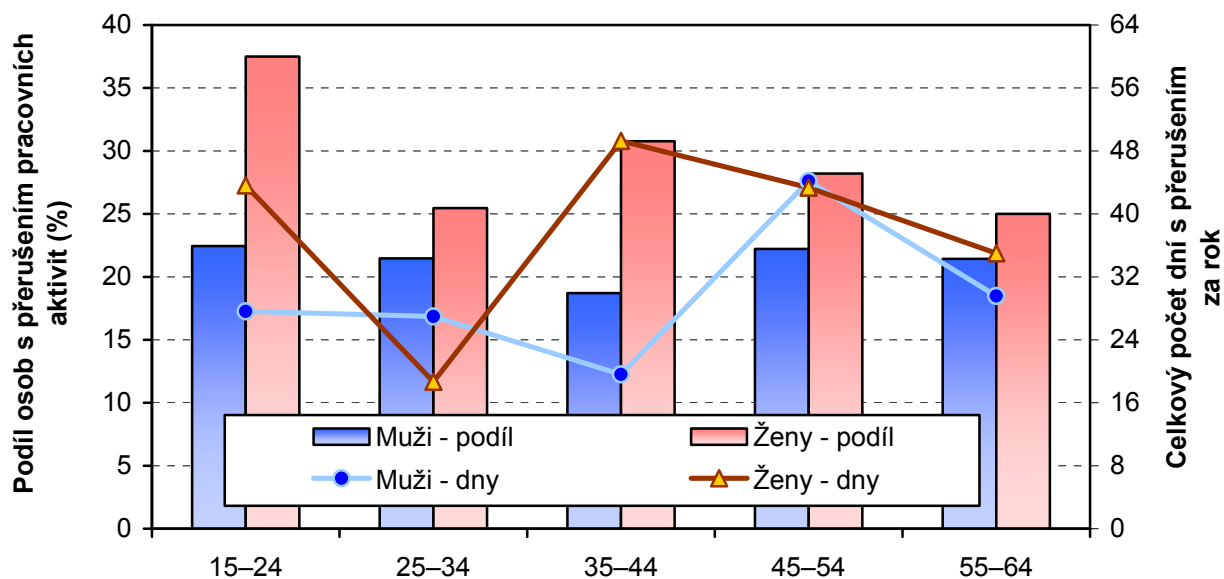
Ze zdravotních důvodů muselo v posledních 12 měsících přerušit své pracovní aktivity 24 % respondentů ve věku 15–64 let, kteří v současnosti pracují. Ženy musely omezit své pracovní aktivity častěji (29 %) než muži (21 %), a to i po odstranění vlivu věkové struktury. Nejvýraznější byl genderový rozdíl ve věkové skupině 35–44 let, kdy muži vykazovali přerušení pracovních aktivit vůbec nejméně často.

Tab. 4: Respondenti podle přerušení pracovních aktivit ze zdravotních důvodů v posledních 12 měsících

	Počet respondentů		Podíl osob s přerušením pracovních aktivit (v %)		Počet dní s přerušením pracovních aktivit u osob, které přerušily pracovní aktivity za rok	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
15–24	44	36	22,4	37,5	27,6	43,6
25–34	156	97	21,5	25,5	27,0	18,7
35–44	131	135	18,7	30,8	19,6	49,3
45–54	109	95	22,2	28,2	44,2	43,3
55–64	107	65	21,4	25,0	29,6	35,0
celkem	547	428	21,1	28,7	30,3	39,3

Průměrný počet dní za poslední rok, v nichž musel respondent své pracovní aktivity omezit, se pohyboval okolo 30 u mužů a 40 dnů u žen. Nejvýraznější rozdíl opět zaznamenáváme ve věkové skupině 35–44 let, kdy ženy vykazují zhruba 50 dnů omezení pracovních aktivit, zatímco muži vykazují hodnotu okolo 20 dní za rok.

Graf. 5: Respondenti podle přerušení pracovních aktivit ze zdravotních důvodů

V souhrnu respondenti vykazali téměř 9 000 dní, v nichž museli omezit své pracovní aktivity ze zdravotních důvodů. Pokud bychom tyto dny vydělili celkovým počtem pracovních dní prožitých všemi respondenty ve věku 15–64 let, kteří jsou v současné době zaměstnaní, získáme průměrné denní procento osob, které ze zdravotních důvodů musely omezit své pracovní aktivity. Tento ukazatel dosahuje dle výsledků šetření hodnoty 3,3 %, což je údaj nižší než ukazatel průměrného procenta práce neschopných osob dle evidence České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) za rok 2008 (5,9 % u osob ve věku 15–64 let). Ve srovnání s údaji (ČSSZ) je ukazatel podílu osob s přerušením pracovních aktivit zhruba dvoutřetinový oproti evidovanému podílu osob s pracovní neschopností. Rovněž počet dní, v nichž respondent nepracoval, připadajících za rok na osobu s přerušením pracovních aktivit, je dle výsledků šetření zhruba 55 %, což je navíc ovlivněno i tím, že v datech ČSSZ jsou započítány i dny pracovního klidu, pokud v nich respondent byl v pracovní neschopnosti. Z tohoto srovnání je zřejmé, že výsledky jsou ve výběrovém šetření do jisté míry podhodnoceny, což je patrně dáno poměrně dlouhým obdobím, na které se respondenta dotazujeme, přičemž je obtížné si dny s omezením pracovních aktivit za celý rok vybavit.

Vedle omezení pracovních aktivit jsme také sledovali, jak často museli studenti ze zdravotních důvodů omezit své školní aktivity. Zde je podíl respondentů s přerušením školních aktivit vyšší, zhruba 39 %, průměrný počet dní je však nižší (20,5) ve srovnání s aktivitami pracovními, mj. i z toho důvodu, že část roku (prázdniny) nevyžaduje u studentů školní docházku a žádné školní aktivity.

Závěr

Úraz utrpělo v posledních 12 měsících zhruba 10 % osob, přitom 2 % respondentů se setkala s dopravní nehodou, 3 % s úrazem pracovním a 7 % studentů se zranilo ve škole. Nejčastější byly úrazy volnočasové a v domácnosti, takový úraz utrpělo 7 % dotázaných. Zhruba 3/4 všech úrazů si vyžádaly lékařské ošetření, nejčastěji k úrazům docházelo v nižších věkových skupinách, časté však byly i úrazy žen v nejvyšším věku.

Zhruba 20 % dotazované populace trpělo v posledních 12 měsících nějakou nemocí, která byla způsobena/zhoršena jejich zaměstnáním (současným či minulým). Nejvyšší podíl takových osob byl ve věku 45–54 let, v této věkové skupině byl zaznamenán také nejvyšší podíl nemocných se zdravotním problémem vzniklým / zhoršeným v důsledku vykonávání

svého zaměstnání na celkovém souhrnu osob s nemocí (přes 40 %). Nejčastěji se takováto onemocnění vyskytovala u osob z dělnických profesí.

Naproti tomu nemoc či jiný zdravotní problém vedl zhruba u čtvrtiny respondentů k omezení pracovních aktivit v posledním roce, přitom v průměru tyto respondenti přerušili své pracovní aktivity na 35 dní. Ženy přerušily své pracovní aktivity častěji a po delší dobu ve srovnání s muži.

Další analýza se bude věnovat dlouhodobým omezením respondentů z hlediska fyzických a smyslových funkcí.

Zpracovala: RNDr. Šárka Daňková